

CI

ÜNİTE 4: EDEBİYAT

Ders 1: Dil Deyince

Ders 2: Dünyada Edebiyata Yön Verenler

Ders 3: Türk Edebiyatının Ölümsüz Kalemleri

■ Kazanımlar

■ Dinleme

1. Edebî nitelikteki metinlerin söyleyiş unsurları (süre, vurgu, tonlama, ezgi vb.) fark eder.
2. Deyim, mecaz gibi sanatlı ve örtülü anlama sahip söylemlerin kullanıldıkları bağlamları anlar.

■ Okuma

1. Çağdaş yazınsal metinlerdeki örtük anlamları ayırt eder.
2. Masal, öykü, tiyatro efsane vb. olayların ve kahramanların yer aldığı metinlerdeki karakterleri ve olaylar karşısındaki tutumlarını, nedenleri ve sonuçlarıyla birlikte, çözümler.

■ Konuşma (Sözlü Anlatım ve Karşılıklı Konuşma)

1. Konuşma sırasında açıkça söylenmemesi gereken ya da farklı yollarla anlatılmak istenen ifadeler için duruma uygun farklı cümleler kurar.
2. Biraz zorlansa da soyut konularda düşüncelerini ifade eder.

■ Yazma

1. Duygu, düşünce ve hayallerini anlattığı bir metinde ayrıntılı betimlemelere yer verir.
2. Yazılış amacına, hedef kitleye, metnin içeriğine ve türüne göre sözcük ve dil kurallarının seçimine karar verir.

Ders I: DİL DEĞİNCE

Hazırlık:

1. Dil deyince aklınıza neler geliyor?
2. Hangi iletişim aracını kullanırken kendinizi daha rahat hissediyorsunuz?
3. Dünya edebiyatı deyince aklınıza ne geliyor?
4. Bütün dünya edebiyatlarını etkilediğini düşündüğünüz isimler, eserler var mı?
5. Türk edebiyatından tanıdığınız yazarlar var mı?
6. Dünyaca tanınmış Türk yazar biliyor musunuz?

Bu derste neler öğreneceğiz?

Dil ile ilgili farklı konularda ilginizi çeken metinleri anlayabilecek, bu konu hakkındaki düşüncelerinizi arkadaş ortamında rahatça paylaşabileceksiniz.

Okuyalım

Aşağıdaki metni okuyun, soruları metne göre yanıtlayın.

ÇİÇEK VE RENK ADLARINA DAİR

“Çiçek ve balık adlarını bilmeyen hikâye yazamaz.” Sait Faik’in çok doğru olan bu sözü, “çiçek” kavramı “bitki” olarak genişletilip renk adları da ilâve edilirse, bence daha kavrayıcı olur.

Kırsal bölgelerden şehirlere doğru gittikçe hızlanan göç ve yaşanan şehirleşme bugüne **kadar** toprakla aramızda olan ilişkileri bozdu. Çocuklar ne bitkileri, ne böcekleri, ne kuşları, ne de hayvanları tanıyor. Birakın kırlarda yetişen binlerce bitki çeşidinin adını, bir anket yapılırsa, bir çırpıda üç beş çiçek adı sayan kaç kişi çıkar merak ediyorum. Elbette bu durumda Türkçedeki daralmanın payı da büyüktür.

Bence bitki, böcek, kuş ve renk adları dillerin gizli hazineleridir. Onlara bakarak bir halkın hayal gücü, tabiatla ilişkisi, dünya görüşü hakkında bazı fikirler edinebiliriz.

Turhan Baytop'un "Türkçe Bitki Adları Sözlüğü"nü gözden geçirirken, bugüne **dek** hafızamda yer eden ve benim için hatıra değeri taşıyan bitkilerin adlarını aramış ve hepsini bulmuştum. Bazı hatıralarımı ve bir ezgiyi hatırlatan evelik, yemlik ve madımak bitkilerinin Lâtince adlarını öğrenince bir tuhaf oldum. Sanki bu üçlü, birden benim dünyama ait olmaktan çıkmıştı. Kuzukulağı meğerse evelik otunun da dahil olduğu rumex alt cinsine bağlı bir otmuş. Bahar müjdecisi olan nevruz çiçeğini, çiğdemi ve kardeleni unutmadım. Çocukluğumda, bahara doğru bu çiçeklerden topladığımız günleri iyi hatırlıyorum. Çoğu zaman ellerimiz boş dönerdik. Çocuklar bunları iştahla yerlerdi. Nevruz toplananın, geçmişten bugüne **değın** yaşayan bir tören olduğunu biliyor muydunuz?

Nevruz çiçeği; Kazakistan'da "Bayeşek," Kırgızistan'da "Bayçeçek," Özbekistan'da ise "Baharkız" adlarıyla bilinir. Türk dünyasında tazeliğin, yenilenmenin, gençliğin, bekâretin, saflığın, masumiyetin ve temizliğin sembolü imiş. Kırgızistan'da evlenmemiş genç kızların küpe, kolye gibi takılarında ve gelin başlıklarında tek motif olarak yer alıyormuş.

Karlar erimeye başladığı zaman açan, Lâtince adı "crosus" olan çiğdem ise baharın müjdecisi sayılır. Orta Anadolu'da baharın başlangıcında oynanan "Çiğdem Eğlencesi" adlı bir çocuk oyunu vardır. Ellerinde sivri sopalarla tepelere tırmanıp çiğdem toplayan çocuklar, bunları dallara asarak sokak sokak, ev ev dolaşır ve bir tekerleme tutturarak baharın gelişini müjdelerler.

Bir de gülü merak ettim. Yabanî gülün, asker gülü ve köpük gülü gibi adları varmış. Lâtince adı rosa hemisphaerica olan bir gül çeşidine Sivas çevresinde kadingöbeği deniyormuş.

Türkçe renk adları da bitki adları gibi günümüzde daha az kullanılıyor. Son zamanlarda yavruağzı, hâki, tirşe, ebruli gibi renk adlarını kullanan birine rastladınız mı? Prof. Dr. Beynun Akyavaş, bir yazısında şikâyet ediyordu: "Kırmızının bir tonuna siklamen, yeşilin bir çeşidine petrol, sarının portakal rengine çalanına da oranj diyoruz. Ama siklâmen de, petrol de, oranj da Fransızca, öz Türkçe değil."

Aslında diller buzdağları gibidirler, suyun altındaki büyük kısmı keşfetmeye başladığınız zaman şair, yazar veya düşünür olabilirsiniz. Turhan Baytop Hoca, buzdağından küçük bir parçayı su yüzüne çıkarmış. Orada kim bilir daha ne hazineler yatıyor? Türkçenin dalgıçları haydi iş başına!

Kaynak: (Ayvazoğlu, Güller Kitabı, düzenlenmiştir.)

Yanıtlayalım

Etkinlik 1: Eşleştirin.

1. rumex	—●	a) çiğdem
2. nevruz	—●	b) kırmızı
3. rosa hemisphaerica	—●	c) bayçeçek
4. crosus	—●	d) evelik
5. siklâmen	—●	e) kadingöbeği

Etkinlik 2: Aşağıdaki ifadelerin doğru ya da yanlış olduğuna karar verin.

	Doğru	Yanlış
1. “Çiçek ve balık adlarını bilmeyen hikâye yazamaz.” sözü Sait Faik’e aittir.	☐	☐
2. Bir çırpıda birçok çiçek adını sayan çok kişi vardır.	☐	☐
3. Çiçek Adları Sözlüğü’nü Turhan Baytop yazmıştır.	☐	☐
4. Nevruz toplama eski zamanlardan kalan bir çeşit törendir.	☐	☐
5. Gülburnu, gülfatma, gülgülü bir çiçek adıdır.	☐	☐
6. Orta Anadolu’da “Çiğdem Eğlencesi” adlı bir çocuk oyunu vardır.	☐	☐
7. Türkçe renk ve bitki adları özenle korunuyor.	☐	☐
8. Kırmızının bir tonuna siklâmen diyoruz.	☐	☐
9. Diller buzdağı gibidir.	☐	☐

Öğrenelim

-A kadar/dek/değın

Tek başlarına anlamı olmayan ancak bazı görevleri olan bu sözcükler, edatlar arasında yer alır. Başka sözcüklerle anlam ilgileri kurarlar. İsimlerle ve fiillerle olmak üzere iki kullanım biçimleri vardır:

- İsimlerle kullanımında isimlere yaklaşıma hâli (-a/-e) ekiyle birleşirler:
İsim + -e/-a dek/değın/kadar

Örnek:

Sabahtan akşama **değın** Gülhane Parkı'nda koşmuş çok yorulmuştuk.

Şimdiye **dek** gezdiği müzelerden yüzlerce kartpostal satın almış.

Akşam okumaya başladığı kitabı sabaha **kadar** bitirmeyi hedefliyordu.

Ömer, bugüne **değın** yaptığı resimleri henüz kimseye göstermemişti.

- Fiillerle kullanımında eylemin bitiş zamanını ve yerini gösterirler. Bu yapıda eyleme ortaç eki getirildikten sonra -e/-a dek/değın/kadar yapısı eklenir:
Eylem + (y)-an/-en + -e/-a dek/değın/kadar

Örnek:

Ece, okuldan eve gelene **kadar** arabasında radyo tiyatrosu dinler.

Cemre, konservatuvara başlayana **dek** birçok konser programına katılmıştı.

Kitabını tamamlayana **kadar** tatile çıkmayı düşünmüyordu.

Etkinlik 3: Aşağıdaki cümleleri uygun ifadelerle tamamlayın.

- Evin çatısını her yıl kış gelen _____ onarır.
- O gün _____ hiç antik kent görmemişim.
- Bayram heyecanıyla sabah _____ uyumadık.
- O şimdi _____ hiç ameliyat olmamıştı.
- Bugün _____ çok sayıda ölümsüz esere imza attı.
- Sınav _____ testlerin hepsini çözdü.
- Öğlen uyuduğum için gece 03:00' _____ uyuyamadım.
- O filme giden _____ atlar hakkında farklı şeyler düşünüyordum.

Etkinlik 4: Aşağıdaki boşluklara isim + -e/-a dek/değil/kadar yapılarını kullanarak cümleler yazın.

a) _____

b) _____

c) _____

Etkinlik 5: Aşağıdaki boşlukları uygun deyimlerle tamamlayın.

Deyim	Açıklaması
Kök sökmek	Çok zor bir işi yapmak.
Eli ayağı (olmak)	Birinin yardımcısı(olmak), her işine yarar (olmak)
İnceldiği yerden kopmak (İnce olan yer neresiyse oradan kopsun)	Sonucu nereye varırsa varsın

1. Patron işçileri çok çalıştırıyor, âdeta onlara _____du.
2. Mustafa, bugüne kadar her konuda ona yardım etmiş,onun _____tu.
3. “Çok yorulduğum artık, _____.” diyordu.

Etkinlik 6: Aşağıdaki boşlukları uygun atasözleri ile tamamlayın.

Atasözü	Açıklaması
Atın ölümü arpadan olsun	Çok sevilen bir şey yapılırken veya sevilen bir yiyecek yenilirken sonuç kötü de olsa zor veya kötü şeylere katlanılır.
Ekmek aslanın ağzında	Geçim sağlayacak bir iş bulmak ve para kazanmak kolay değildir.

1. Küresel dünyada rekabet o kadar arttı ki âdeta _____.
2. O kadar maddî sıkıntıya rağmen " _____."diyordu.

Etkinlik 7: Aşağıdaki boşlukları uygun kalıp ifadeler ile tamamlayın.

Kalıp ifade/mecaz	Açıklaması
Canımın içi	“canım kadar çok sevdiğim” anlamında bir sesleniş
Ana sütü gibi	Çok önemli ve temel olan, içinde hile ya da bir yanlış bulundurmeyen, hak edilen şeyler için kullanılan bir ifade
Dik âlâsı	Hoş karşılanmayan bir durumun fazla olduğunu anlatan bir söz

1. Tembelin _____ olduğunu bilmiyor musun?
2. Yavaş yavaş geldi ve “Bu hediyeyi senin için aldım _____.” dedi
3. Türkülerimiz _____ ak ve temizdir.

Dinleyelim - Yanıtlayalım

Metni dinleyin, etkinlikleri metne göre yanıtlayın.

VERMEYİNCE MÂBUT, NEYLESİN MAHMUT

Etkinlik 8: Aşağıdaki ifadelerin doğru ya da yanlış olduğuna karar verin.

	Doğru	Yanlış
1. Sultan Mahmut, Tıkandı Baba Kahvehanesi'ne yalnız gider.	☐	☐
2. Tıkandı Baba, Sultan Mahmut'a gördüğü rüyayı anlatır.	☐	☐
3. Tıkandı Baba, baklavaların içindeki altınları Ramazan sonuna dek biriktirir.	☐	☐
4. II. Mahmut, Tıkandı Baba'yı saraya kadar çağırır.	☐	☐
5. Tıkandı Baba'nın attığı top, kemere çarparak geri döner.	☐	☐

Ders 2: DÜNYADA EDEBİYATA YÖN VERENLER

Bu derste neler öğreneceğiz?

Dünyada edebiyata yön veren isimler ile ilgili farklı konularda ilginizi çeken metinleri okuyup anlayabilecek ve bu konu hakkındaki düşüncelerinizi arkadaş ortamında rahatça paylaşabileceksiniz.

Okuyalım

Aşağıdaki metni okuyun, soruları metne göre yanıtlayın.

DÜNYA EDEBİYATININ DÖRT ÖNEMLİ İSMİ

Cengiz Aytmatov

20. yüzyılın önemli yazarlarından olan Cengiz Aytmatov, 12 Aralık 1928'de Manas'ta doğdu. Gençliği sıkıntılı bir döneme denk geldi. O dönemde zaten yeni yerleşmeye başlayan siyasî sistemle, bir de savaşla mücadele etmek zorunda kaldı. Çok genç yaşta çalışmaya başladı. On dört yaşında köyündeki sekreterliğe girdi.

Köyünden, Kazakistan'a giderek Cambul Veterinerlik Teknik Okulu'nda okudu. Daha sonra şimdiki Kırgızistan'ın başkenti olan Bişkek'e giderek burada Frunze Tarım Enstitüsü'nde öğrenimine devam etti. Ardından Maksim Gorki Edebiyat Enstitüsü'ne geçti ve 1956 ile 1958 yılları arasında Moskova'da okudu. Yazmaya bu yıllarda "Pravda" gazetesinde başladı. Yazdığı eserleriyle üne kavuştu ve 1957 yılında Sovyet Yazarlar Birliği'ne üye olarak kabul edildi. 1963'te "Lenin Ödülü"nü aldı. Aytmatov, Gün Olur Asra Bedel romanının film çekimleri için gittiği Rusya'nın Tataristan Cumhuriyeti'nin başkenti Kazan'da 16 Mayıs 2008 rahatsızlandı ve tedavi edilmek amacıyla getirildiği Nürnberg'de 10 Haziran 2008 tarihinde hayatını yitirdi.

Eserlerinde mitolojiye oldukça yakın durdu; ancak onunki antik anlamından farklı olarak mitolojiyi çağdaş bir zeminde sentezlemek ve yeniden yaratmaktı. Eserlerinde mitlere, efsanelere ve halk hikâyelerine göndermeler yaptı.

Cengiz Aytmatov, "Dişi Kurdun Rüyalari" ve "Elveda Gülsarı" romanlarında, yalnız insanların değil, hayvanların da psikolojisini başarıyla anlatmıştır. Romanlarında kurt ve at gibi hayvanlara da yer vermiş, onlara insani özellikler atfetmiş ve bunda da başarılı olmuş dünyadaki sayılı yazarlardan biridir. Eserleri 176 dile çevrilmiştir.

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski

1821 yılında Moskova'da doğan Dostoyevski, mühendislik öğrenimi gördü daha sonra da edebiyata yöneldi.

1846'da, eleştirmenlerin övgüsünü alan ilk romanı "İnsancıklar"ı yayımladı. Bu kitabında ve "Öteki" adlı romanında Gogol'un etkisi sezilir. 1849'da, siyasi olaylara karıştığı gerekçesiyle Sibiryaya sürüldü. Bu olay sonucunda Dostoyevski ağır bir bunalıma girdi ve dine yöneldi. 1859'da Sen-Petersburg'a geri döndü ve kardeşi Mihail'le "Vranya" adlı dergiyi çıkarmaya başladı. Bu dergiye, kürek mahkûmu olduğu yılların olağanüstü hikâyesi olan "Ölü Evinden" ile "Ezilenler"i yayımladı. Yeniden ün kazandıktan sonra, Avrupa'ya bir yolculuk yaptı ve kumar tutkusuna kapılarak ciddi mali zorluklarla karşılaştı. Bu zorluklarla baş edebilmek için 1866'da "Kumarbaz"ı ve kendi değer yargıları yüzünden işlediği bir cinayetten sonra İncil'in değerlerini kabul eden Raskolnikov'un üzerine kurulu romanı "Suç ve Ceza"yı yayımladı. Ardı ardına, hasta ve mistik bir yaratığın dokunaklı hikâyesi olan "Budala", "Ebedi Koca", nihilist çevrelerin tasvir edildiği ve materyalizmin yargılandığı "Ecinniler" ile olağanüstü bir kötülük tasviriyle yoğun bir maneviyat arayışının bir arada yürüdüğü ve şaheseri olarak gördüğü romanı "Karamazov Kardeşler"i yayımladı. Hem kötülük hem de Tanrı fikrini aklından atamayan Dostoyevski, ıstırabının çözümünü psikolojik tahlillerde aradı. 1881'de Sen-Petersburg'da ölen Dostoyevski dünya edebiyatı üzerinde büyük bir etki bıraktı.

Johann Wolfgang von Goethe

Frankfurt am Main'de doğan Goethe'nin annesi, babası varlıklı ve aydın insanlardı. Evlerinde zengin bir kütüphane ve değerli bir resim koleksiyonu vardı. Aydınlanma Çağı'nın düşünceleriyle yetiştirilen Goethe küçük yaşta Fransızca, Latince ve Eski Yunanca öğrendi. O yıllarda Fransız işgali altında bulunan Frankfurt'ta sergilenen Fransız tiyatro topluluklarının oyunları küçük Wolfgang'ı çok etkiledi ve Fransız edebiyatına ilgi duymasına yol açtı. 18 yaşına gelince babasının isteğine uyararak hukuk öğrenimi görmek için Leipzig'e gitti. Orada dönemin sanatçıları, edebiyatçıları ve arkeologlarıyla tanıştı. Gözlerini kullanmayı, bir insana ya da nesneye bakıp geçmek yerine, onu görüp tanımayı ve anlamayı öğrendi.

1774'te yazdığı ilk romanı "Genç Werther'in Acıları" gerek anlatımı, gerek duygularının coşkunluğu ve çağdaş gençliğin duygu ve düşüncelerini yansıtmaktaki başarısıyla evrensel bir üne kavuştu. Bu roman Alman edebiyatında "Coşkunluk Akımı" olarak bilinen yeni bir çıkış açtı.

Goethe toplumsal ve teknolojik ilerlemeye, insanlık erdemlerini yadsımadan doya doya yaşamaya inanıyordu. Kafka, Goethe'yi "Hayat üzerine söylenebilecek olan her şeyi söyleyen biri." olarak tanımlamaktadır. Bununla, onun yapıtlarındaki ayrıntı fazlalığına ve felsefi derinliğe dikkat çekmektedir.

William Shakespeare

Ticaretle uğraşan babası John Shakespeare kent meclisi üyesi, annesi Macy Arden ise toplumun daha üst tabakasından toprak sahibi eski bir ailenin kızıydı. William Shakespeare büyük olasılıkla Stratford'un nitelikli ortaöğrenim kurumunda öğrenim gördü; Latince öğrendi ve bazı klasik yazarların yapıtlarını okudu.

Robert Greene gibi Londra'daki üniversiteli yazarların saldırılarına uğradığı yıllarda Southampton 3. kontu Henry Wriothesley gibi önemli dostlar da edindi. Veba salgınının yayılmasını önlemek amacıyla Londra'da tiyatroların kapatıldığı yıllarda yazdığı " Venüs ile Adonis" ve "Lucretia'nın Kaçırılması" adlı yayımlanmış ilk şiirlerini de Southampton'a adadı. 1594'te tiyatrolar yeniden açılınca daha önce oyunculuk yaptığı anlaşılın Chamberlain Topluluğu'na ortak oldu. Meslek yaşamının sonuna değin bu ünlü topluluk için yazdığı oyunların kazanç getirmesi ile yakından ilgilendi. Shakespeare, İngiltere'de yeni düşüncelerin ortaya çıktığı ve eski davranış ile düşünce biçimlerinin etkileşime girdiği bir dönemde ürün verdi.

Genellikle büyü öğeleri, olay akışını tersine çeviren beklenmedik sahne dışı gelişmeler, mucizevi dönüşümler, cinsiyeti gizlenen karakterler, birbirine tıpatıp benzeyen ikizler üzerine kurulu komedileri, aşk ve evlilik gibi insan yaşamının daha özel yanlarına ilişkindir. Shakespeare, sözcük ve imgeleriyle olduğu kadar ses, ritim ve ölçü kullanımıyla, satırlarının vurgusu, düzeni ve lirikliğiyle de sayısız okuru büyülemiştir.

Kaynak: (www.hurriyet.com.tr, düzenlenmiştir.), (www.turkedebiyati.org, düzenlenmiştir.)

Yanıtlayalım

Etkinlik 9: Okuduğunuz metne göre aşağıdaki soruları yanıtlayın.

1. Romanlarında, insan psikolojisinin yanı sıra hayvanların da psikolojisini başarıyla anlatan yazar kimdir?

2. Fyodor Mihayloviç Dostoyevski ilk romanı "İnsancıklar" ı ne zaman yazmıştır?

3. Goethe hukuk öğrenimi için nereye gitmiştir?

4. Fyodor Mihayloviç Dostoyevski niçin Sibiryaya sürülmüştür?

5. Shakespeare, İngiltere'de nasıl bir dönemde ürün vermiştir?

Öğrenelim

AMAÇ CÜMLELERİ “-mAk amacıyla/için”

Eylemin hangi amaçla, hangi hedefe yönelik, niçin yapıldığını anlatan cümlelerdir. Bu tür cümlelerde iki yargı vardır. Birinci yargıda amaç, ikinci yargıda bu amaçla varılan sonuç anlatılır. İlk yargıdaki amaç her zaman hayata geçirilmeyebilir. Bu durum her zaman için net değildir. Buna rağmen ikinci yargının gerçekleştiği ya da gerçekleşmek üzere olduğu anlaşılmaktadır. Amaç cümlelerinde birinci yargıda amaç, ikinci yargıda bu amaçla varılan sonuç yer alır.

Örnek:

Vapur, Kadıköy'den Eminönü'ne gitmek için hareket etti. (Vapurun hareket etmesindeki amaç, Kadıköy'den Eminönü'ne gitmek.)

Evin önündeki boş araziye çiçek dikmek amacıyla temizletti. (Araziyi temizletmesindeki amaç, çiçek dikmek.)

- “-mak/-mek için” ifadesinin olumsuz şekilde kullanımı ile neden-sonuç cümlesi ortaya çıkar.

Örnek:

Onu bekletmemek için evden erken çıkmıştı. (Evden erken çıkmasının nedeni: Onu bekletmemek)

Spor yapmamak için türlü bahaneler uyduruyordu. (Türlü bahaneler uydurmasının nedeni: Spor yapmamak)

Amaç cümleleri neden-sonuç cümlelerinden farklıdır. Amaç cümlelerinde neden vardır ancak neden-sonuç cümlelerinde amaç yoktur. Neden-sonuç cümlelerinde bağlaçtan önceki yargı gerçekleşmiştir. Amaç-sonuç cümlelerinde bu yargı henüz gerçekleşmemiştir ya da gerçekleşmek üzeredir. Amaç-sonuç ve neden-sonuç cümleleri arasında anlam farklılığı vardır. Amaç cümlelerinde yüklem hangi amaçla gerçekleştiği belirtilmektedir. Neden-sonuç cümlelerinde ise yüklem neden gerçekleştiği belirtilmektedir.

Örnek:

Onu görmek için her akşam yolunu değiştiriyordu. (amaç-sonuç)

Onu görmek amacıyla her akşam yolunu değiştiriyordu.

- Onu görmesi henüz gerçekleşmemiştir.

Kendine çok güvendiği için bu konuda rahat konuşuyordu. (neden -sonuç)

Burada “amacıyla” kelimesi kullanılamaz. Rahat konuşmasının nedeni kendine çok güvenmesidir.

- "Kendine güveni var." anlamındadır yani gerçekleşmiş bir durumdan bahsedilir.

Almanya'ya gidebilmek için çok çalışıyordu. (amaç-sonuç)

Almanya'ya gidebilmek amacıyla çok çalışıyordu.

- Almanya'ya gitmesi gerçekleşmemiştir.

Aşırı derecede yağmur yağdığı için yürüyüşe çıkamayacağız. (neden-sonuç)

Burada “amacıyla” kelimesi kullanılamaz. Yürüyüşe çıkamamalarının nedeni aşırı derecede yağmur yağmasıdır.

- Aşırı yağmur yağma olayı gerçekleşmiştir.

Etkinlik 10: Aşağıda verilen cümleleri tamamlayın.

1. Türkçeyi daha akıcı konuşmak için _____.
2. Yağmurdan korunmak amacıyla _____.
3. Eğitim masraflarını karşılamak için _____.
4. Dernek, gençleri madde bağımlılığından uzaklaştırmak amacıyla _____.
5. Üniversite sınavında başarılı olmak için _____.

Etkinlik 11: Eşleştirin.

1. Daha sağlıklı olmak amacıyla	—●	sakin bir yere taşınmayı düşünüyoruz.
2. Stresten uzak kalmak için	—●	yurt dışındaki bir hastaneye gitti.
3. Tedavi olmak için	—●	Mengen'deki aşçılık okuluna kaydoldu.
4. Aşçı olmak amacıyla	—●	her gün spor yapıyorum.

Etkinlik 12: Aşağıdaki cümlelerin hangilerinde -mak/mek amacıyla ifadesi kullanılırsa doğru bir kullanım olur? İşaretleyin.

1. Hasta olduğu _____ 1 haftadır okula gidemiyordu.
2. Sınavı kazan _____ 3 yıldır kursa gidiyor.
3. Filmin seansını kaçırma _____ acele ettiler.
4. En büyük tutkusu dünyayı gezmek olduğun _____ para biriktiriyordu.
5. Sıcak havalara dayanamadığından _____ daha serin bir şehre taşındı.
6. Fakirlere yardım et _____ bir dernek kuracakmış.
7. Kızının gösterisini izle _____ erkenden yola çıkmıştı.
8. Sizi görelim _____ araba kiralamak zorunda kaldık.

Yazalım

Okuduğunuz hangi kitabın içinde yaşayıp kahramanı olmak isterdiniz? Neden?

Ders 3: TÜRK EDEBİYATININ ÖLÜMSÜZ KALEMLERİ

Bu derste neler öğreneceğiz?

Türk edebiyatı ile ilgili metinleri okuyup anlayabilecek ve bu konu hakkındaki düşüncelerinizi arkadaş ortamında rahatça paylaşabileceksiniz.

Okuyalım

Aşağıdaki metni okuyun, soruları metne göre yanıtlayın.

YARIM KALAN AŞK

Rasim, bir akşam okuldan döndüğü vakit, kendi ismine gelmiş bir mektup buldu. İçinde çiçekli bir kâğıt üstüne, şu satırlar yazılıydı:

"Rasim Bey, ben sizi uzaktan uzağa seven bir genç kıyım. Çok güzel olduğumu korkmadan söyleyebilirim. Dünyadaki en büyük hayalim sizin tarafınızdan sevmek ve sizin eşiniz olmaktır. Fakat yaşlarımız çok küçük olduğu için zannederim ki birkaç sene beklemek gerekecek. Şimdilik kendimi size tanıtmayacağım. Mektuplarınızı ..... adresine gönderiniz. Benim babam sokağa çıkmama çok az izin veriyor. Belki bir gün ayaküstü görüşebiliriz. Kendimi şimdiden sevgiliniz ve nişanlıyız olarak gördüğüm için sizinle görüşmeyi ayıp bir şey saymıyorum. Evde yalnızlıktan çok canım sıkılıyor. Mektuplarınız benim için bir teselli olacaktır."

On altı yaşına gelmiş her okul çocuğu gibi, Rasim için de hayatta sevilip sevmekten daha önemli bir şey yoktu. Bu mektubu okur okumaz yüreğine bir ateş düştü. Tanımadığı bu kıy deli gibi sevmeye başladı. O gece sinemaya gidecekti, vazgeçti. Erkenden odasına giderek bu genç kıyaya uzun bir mektup yazdı. Mektubu posta kutusuna attığı zaman birdenbire on yaş büyümüş gibi gurur duyuyordu kendisiyle.

İsminin Bedia olduğunu söyleyen bu genç kıy, Rasim'in mektuplarına düzenli olarak cevap veriyor, eğer Rasim bir iki gün mektup yazmayı geciktirecek olursa kıyametleri koparıyordu. Bedia, mektuplarında onu ne kadar çok sevdiğini, ondan başka bir tesellisi olmadığını ve gözlerinin yollarda kaldığını söylüyordu. "Mektuplarınızı çok kısa yazıyorsunuz. Ayrıca sizden bir ricam var. Mektuplarınızı biraz daha okunaklı yazar mısınız?" diyordu. Genç okullu, akşamları erkenden odasına kapanıyor, sevgilisine kendini beğendirmek için saatlerce karalamalar yaparak, kitaplar gibi uzun mektuplar yazıyordu.

Bedia aynı zamanda meraklı bir kıydı. Bazen şöyle sorular sorduğu da oluyordu. "Evlendiğimiz zaman balayımızı geçirmek için İtalya'ya mı gidelim, İsveç'e mi? Bu iki memleket acaba nasıldır? Halkı nasıl yaşar, ne iş görür? Oralara gitmek için hangi denizlerden hangi memleketlerden geçmek gerekir?" ya da "Sen Abdülhak Hamit Bey'in Eşber'ini okudun mu? Hangi sayfalarını çok beğendiysen yaz da ben de okuyayım."

Genç okullu, nişanlısına karşı küçük düşmemek için, coğrafya ve edebiyat kitapları karıştırıyor, onun istediği bilgiyi toplamak için günlerce çırpınıyordu.

Bedia bir mektubunda ona şöyle darıldı: "Sizinle görüşmeye karar vermiştim. Dün okul dönüşünde yolunuzu bekledim. Fakat genç bir kızın sevgilisi olduğunuzu hatırlamamış, çok özensiz giyinmişsiniz. Üstünüz başınız, ayakkabınız çamur içindeydi. Çocuk gibi arkadaşınızla mı boğuşunuz acaba? Bunu görünce sizi utandırmaktan korkarak yanınıza gelemedim."

Rasim fena hâlde utandı ve üzüldü. O günden sonra olağanüstü dikkat ve özenle giyinmeye başladı. Bedia bir kere de onun okuldan çıkar çıkmaz eve gitmemesinden, geceye kadar sokakta dolaşmasından şikâyet etmişti. Acaba evde onun için ağlarken, o, başka kızların peşinde mi geziyordu? Rasim dünyada Bedia'sından başka hiçbir kıızı sevemeyeceğini yeminlerle yazdı ve sokakta dolaşmaya, tesadüf ettiği kızlara göz ucuyla bile bakmaya cesaret edemez oldu.

Bir akşam, Rasim'in annesi Nedime Hanım kocası Ahmet Beyi üzgün bir yüz ifadesi ile karşıladı, ağlamaklı bir tavırla: "Ah bey, başımıza gelenleri sorma. Oğlumuzun Bedia isminde bir kız arkadaşı var. Bugün Rasim'in odasını düzeltirken mektuplarını buldum. Oğlumuz elden gidiyor. Bir çare bul. "Ahmet Bey'de hiçbir meraklanma işareti görünmüyor, tersine ki; gülüyordu. Sesini alçaltarak: "Korkma Hanım," dedi, "Oğlana aşk mektuplarını yazan kız benim! Oğlandaki haylazlık arttıkça artıyor. Ne okuldaki öğretmenler ne ben, bütün çabamıza rağmen, ona doğru dürüst yazmayı bile öğretemiyorduk. Nihayet düşününce düşününce bu çareyi buldum. Rasim'in kıza yazdığı mektuplar sayesinde; yazıyı mutlaka öğreneceğinden ve bu sene sınıfı geçeceğinden eminim. Doğrusunu istersen, ben de eski yazıyı bir zamanlar mektup yaza yaza öğrenmiştim."

Kaynak: (Reşat Nuri GÜNTEKİN, düzenlenmiştir.)

Etkinlik 13: Aşağıdaki ifadelerin doğru ya da yanlış olduğuna karar verin.

	Doğru	Yanlış
1. Ahmet Bey eski yazıyı kitap okuyarak öğrenmiştir.	☐	☐
2. Nedime Hanım, Bedia'yı çok sevmektedir.	☐	☐
3. Rasim Bedia'ya karşı küçük düşmemek için, coğrafya ve edebiyat kitapları karıştırmaktadır.	☐	☐
4. Nedime Hanım, oğlunun odasında aşk mektupları bulmuştur.	☐	☐
5. Bedia, bir kere de Rasim'in okuldan çıkar çıkmaz eve gitmemesinden, geceye kadar sokakta dolaşmasından şikâyet etmişti.	☐	☐

Etkinlik 14: Okuduğunuz metne göre aşağıdaki soruları yanıtlayın.

1. Rasim, hangi olaydan sonra çok utanarak olağanüstü dikkat ve özenle giyinmeye başladı?

---

2. Bedia'nın mektuplarında sorduğu sorulardan hangileri Rasim'i araştırıp öğrenmeye yönlendirmiştir?

---

3. Ahmet Bey'in kendisini Bedia olarak tanıtarak Rasim'e mektup yazmasının sebebi nedir?

 Öğrenelim**DOĞRUDAN ANLATIM**

Bir başkasına ait bir sözün, hiçbir değişikliğe uğratılmadan ve yorum katılmadan cümle içerisinde ifade edilmesine “doğrudan anlatım” denilmektedir.

Örnek:

Öğretmen: Bu ders saatinde tiyatro metinleri okuyacağız.

Öğretmen, “Bu ders saatinde tiyatro metinleri okuyacağız.” dedi. (Doğrudan anlatım)

Arkadaşım: Ben de o filmi lise son sınıftayken izlemiştim.

Arkadaşım: "Ben de o filmi lise son sınıftayken izlemiştim." diyor. (Doğrudan anlatım)

DOLAYLI ANLATIM (Haber Kipleri)

Başka birinden sözlü ya da yazılı olarak edinilen bilgilerin, anlam olarak değiştirilmeden başka birisine aktarılmasına dolaylı anlatım denir. Bu aktarımda anlam, olduğu gibi korunur. Aktaran kişi kendi sözcükleri ile yeni bir cümle kurar. Aktarımlarda yargı değişmez. Cümle; söz, kişi, zaman ve anlatıcı değiştirilerek aktarılır. Amaç, kişinin başkalarının cümlelerini kendi cümleleriyle aktarmasıdır. Dolaylı anlatım cümlelerinde “söyledi, belirtti, ifade etti” gibi fiiller kullanılır.

Örnek:

Öğretmen: **Ödevlerinizi pazartesi gününe kadar yapın!**

Ali: Tamam öğretmenim.

Ali: **Ayşe, öğretmen ödevlerimizi pazartesi gününe kadar yapmamızı istedi.**

Ayşe: Tamam Ali, teşekkürler.

Alıntı cümleler dolaylı aktarım değildir. Dolaylı anlatımda temel cümle ve yan cümle birleştirilerek yeni bir cümle oluşturulur.

Örnek:

Doğrudan anlatım: Cahit Sıtkı Tarancı “Şiir bir ustalık ve tutku işidir.” diyor.

Dolaylı anlatım: Cahit Sıtkı Tarancı, şiirin bir ustalık ve tutku işi olduğunu söylüyor.

Dolaylı anlatım isim ve fiil cümlelerinde farklı şekillerde kullanılır.

- **İsim cümleleri:** Yan cümledeki yüklem olan isim yerine fiil, sıfat fiil eki (“-DİK” veya “AcAk”), iyelik eki ve belirtme hâli eki getirilir.

Örnek:

Öğretmen, öğrencilerine “Tarih milletin hafızasıdır.” dedi. (Doğrudan anlatım)

» Öğretmen öğrencilerine tarihin milletin hafızası **olduğunu belirtti.** (Dolaylı anlatım)

Ali, Mehmet’e “Beyin ve dil arasında karmaşık bir ilişki **var.**” dedi. (Doğrudan anlatım)

» Ali, Mehmet’e beyin ve dil arasında karmaşık bir ilişkinin **olduğunu söyledi.** (Doğrudan anlatım)

- **Fiil cümleleri:** Yan cümledeki yükleme sıfat fiil eki (“-Dlk” veya “AcAk”), ya da “-mA” mastar eki, iyelik eki ve belirtme hâli eki getirilir. Haber kiplerine göre sıfat fiil ekleri değişebilir.

Görülen geçmiş zaman cümlelerinde aktarım “-Dlk” eki ile yapılır.

Örnek:

Açıklamasında, “Karagöz ve Hacivat, UNESCO’nun insanlığın somut olmayan kültür mirası listesine alındı.” dedi. (Doğrudan anlatım)

» Açıklamasında Karagöz ve Hacivat’ın, UNESCO’nun insanlığın somut olmayan kültür mirası listesine alındığını belirtti. (Dolaylı anlatım)

Şimdiki zaman cümlelerinde aktarım “-Dlk” ekiyle yapılır.

Örnek:

Recep, Onur’a “Mitoloji ile ilgili eserler son zamanlarda çok okunuyor.” dedi.

» Recep, Onur’a mitoloji ile ilgili eserlerin son zamanlarda çok okunduğunu söyledi.

- Şimdiki zaman eki cümleye bazen gelecek zaman anlamı katar. Bu durumda aktarım “-AcAk” ekiyle yapılır.

Örnek:

Asya, annesine “Yarın sabah erkenden yola çıkıyoruz.” dedi.

» Asya annesine yarın sabah erkenden yola çıkacaklarını söyledi.

Gelecek zaman cümlelerinde dolaylı aktarım “-AcAk” ekiyle yapılır.

Örnek:

Didar, “Yıl sonu gösterisinde ‘İstanbul’u Dinliyorum’ şiirini okuyacağım.” dedi. (Doğrudan anlatım)

» Didar, yıl sonu gösterisinde “‘İstanbul’u Dinliyorum’ şiirini okuyacağını belirtti. (Dolaylı anlatım)

Uyarı: Duyulan geçmiş zaman cümleleri aktarılmaz.

Etkinlik I 5: Aşağıdaki soruyu yanıtlayın.**I. Aşağıdaki boşluklara hangi sözcükler gelmelidir?**

Ali, Ailesini çok sevdiğini ve iyi bir aileye sahip olduğu için çok şanslı olduğunu söyledi.

Ali, “ Ailemi çok seviyorum ve iyi bir aileye sahip _____ için çok _____.” dedi.

- a) olduğu/şanslı
- b) olduğum/şanslıyım
- c) olduğum/şanslı
- d) olduğu/şanslıyım
- e) olduğumuz/şanslıyız

Etkinlik I 6: Aşağıdaki doğrudan anlatım cümlelerini dolaylı anlatım cümlelerine dönüştürün.

1. Babam, “Eski insanlar, sohbetten çok hoşlanırdı.” dedi.

---

2. Yahya Kemal Beyatlı, “Türkçe ağızımdan annemin ak sütü gibidir.” der.

---

3. Eflatun, “Konuşma, insanın aklını kullanma sanatıdır.” der.

---

4. Tanpınar, bu eserinde “Şair sözcüklerin peşinden koşan kişidir.” diyordu.

---

5. Kafka, “Kendimden başka hiçbir eksikim yok” demiş.

---

6. Ali, Asya'ya, “Beni hiçbir zaman sevmedin.” dedi.

---

7. Yunus Emre, “Ben gelmedim dava için.” der.

---

8. Bir atasözümüz, “Cesurun bakışı, korkağın kılıcından keskindir.” der.

Dinleyelim - Yanıtlayalım

Metni dinleyin, etkinlikleri metne göre yanıtlayın.

DÜNYADA TÜRK EDEBİYATI

Etkinlik 17: Eşleştirin.

1. Türk devlet ve topluluklarındaki Türk edebiyatı		a. Sedef Ecer, Murat Tuncel
2. Türk devletleri dışındaki Türk edebiyatı		b. Enis Batur, Latife Tekin

Etkinlik 18: Dinlediğiniz metne göre aşağıdaki ifadelerin doğru ya da yanlış olduğuna karar verin.

- Türklerin 7 bağımsız, 17 özerk devleti vardır.
- Aşkın Özcan Türkiye’de yaşayan bir Türk yazardır.
- Aytmatov’un eserleri 150’den fazla dile çevrilmiştir.
- Elif Şafak 2006’da Nobel edebiyat ödülünü almıştır.

Doğru   **Yanlış**

☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

Yazalım

“Gelin tanış olalım
İşi kolay kılalım
Sevelim sevilelim
Dünya kimseye kalmaz.”
Yunus Emre

Yukarıdaki alıntıyı okuyup burada anlatılmak istenen düşünceler hakkında bir yazı yazın.

YANITLAR

Etkinlik 1:

1. rumex – evelik
2. nevrüz – bayçeçek
3. rosa hemisphaerica – kadıngöbeği
4. crosus – çiğdem
5. siklâmen – kırmızı

Etkinlik 2:

1. D
2. Y
3. Y
4. D
5. Y
6. D
7. Y
8. D
9. D

Etkinlik 3:

22

1. e kadar / e dek / e değin
2. e dek / e kadar / e değin
3. a kadar / a dek / a değin
4. e değin / e dek / e kadar
5. e dek / e kadar / e değin
6. a kadar / a dek / a değin
7. e dek / e kadar / e değin
8. e kadar / e dek / e değin

Etkinlik 5:

1. kök söktürüyordu
2. eli ayağı olmuştu
3. inceldiği yerden kopsun

Etkinlik 6:

1. ekmek aslanın ağzında
2. Atın ölümü arpadan olsun

Etkinlik 7:

1. dik âlâsı
2. canımın içi
3. ana sütü gibi

Etkinlik 8:

1. Y
2. D
3. Y
4. D
5. D

Etkinlik 9:

1. Cengiz Aytmatov
2. 1846'da.
3. Leipzig'e gitti.
4. Siyasi olaylara karıştığı gerekçesiyle Sibiryaya sürülmüştür.
5. Yeni düşüncelerin ortaya çıktığı ve eski davranış ile düşünce biçimlerinin etkileşime girdiği bir dönemde ürün verdi.

Etkinlik 11:

1. Daha sağlıklı olmak amacıyla her gün spor yapıyorum.
2. Stresten uzak kalmak için sakin bir yere taşınmayı düşünüyoruz.
3. Tedavi olmak için yurt dışındaki bir hastaneye gitti.
4. Aşçı olmak amacıyla Mengen'deki aşçılık okuluna kaydoldu.

Etkinlik 12:

1. - 2. + 3. + 4. - 5. - 6. + 7. + 8. -

Etkinlik 13:

1. Y
2. Y
3. D
4. D
5. D

Etkinlik 14:

1. Bedia mektubunda Rasim'i üstü başı çamurlu, özensiz giyinmiş olarak gördüğünü ve bu durumdan dolayı üzüldüğünü belirttikten sonra Rasim özenli giyinmeye başladı.
2. Evlendiğimiz zaman balayımızı geçirmek için İtalya'ya mı gidelim, İsveç'e mi? Bu iki memleket acaba nasıldır? Halkı nasıl yaşar, ne iş görür? Oralara gitmek için hangi denizlerden hangi memleketlerden geçmek gerekir? Sen Abdülhak Hamit Bey'in Eşber'ini okudun mu?
3. Rasim'in haylazlığını kontrol altına almak ve ona doğru dürüst yazı yazmayı öğretmek için.

Etkinlik 15:

1. b

Etkinlik 16:

1. Babam, eski insanların sohbetten çok hoşlandığını söyledi.
2. Yahya Kemal Beyatlı, Türkçenin ağzında annesinin ak sütü gibi olduğunu söyler.
3. Eflatun, konuşmanın insanın aklını kullanma sanatı olduğunu söyler.
4. Tanpınar, bu eserinde şairin sözcüklerin peşinden koşan kişi olduğunu söylüyordu.
5. Kafka, kendisinden başka hiçbir eksiğinin olmadığını söylemiş.
6. Ali, Asya'ya kendisini hiçbir zaman sevmediğini söyledi.
7. Yunus Emre dava için gelmediğini söyler.
8. Bir atasözümüz cesurun bakışının korkağın kılıcından keskin olduğunu söyler.

Etkinlik 17:

1. b
2. a

Etkinlik 18:

1. D
2. Y
3. D
4. Y

Yararlanılan kaynaklar

Beşir Ayvazoğlu, Güller Kitabı, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1995

Goethe, Çev. Gürsel Aytaç İletişim Yay, 2018 s.38-39 (Eğitim amaçlı uyarlanmıştır.)

Ömer Seyfettin (Metin uyarlanmıştır.)